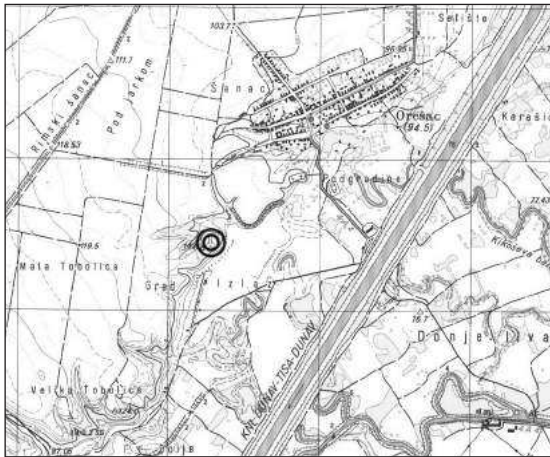


ИЗВЕШТАЈ СА ИСТРАЖИВАЊА ЛОКАЛИТЕТА ЖИДОВАР

Милош Јевтић, Филозофски факултет, Београд
Мирко Пековић, Војни музеј, Београд

Кључне речи: латен, халштат, сребрни накит, Банат, Жидовар

У две мање кампање, од 15. јула до 3. августа и од 18. септембра до 3. октобра 2006. године, извршена су истраживања налазишта Жидовар код села Орешац (карта).



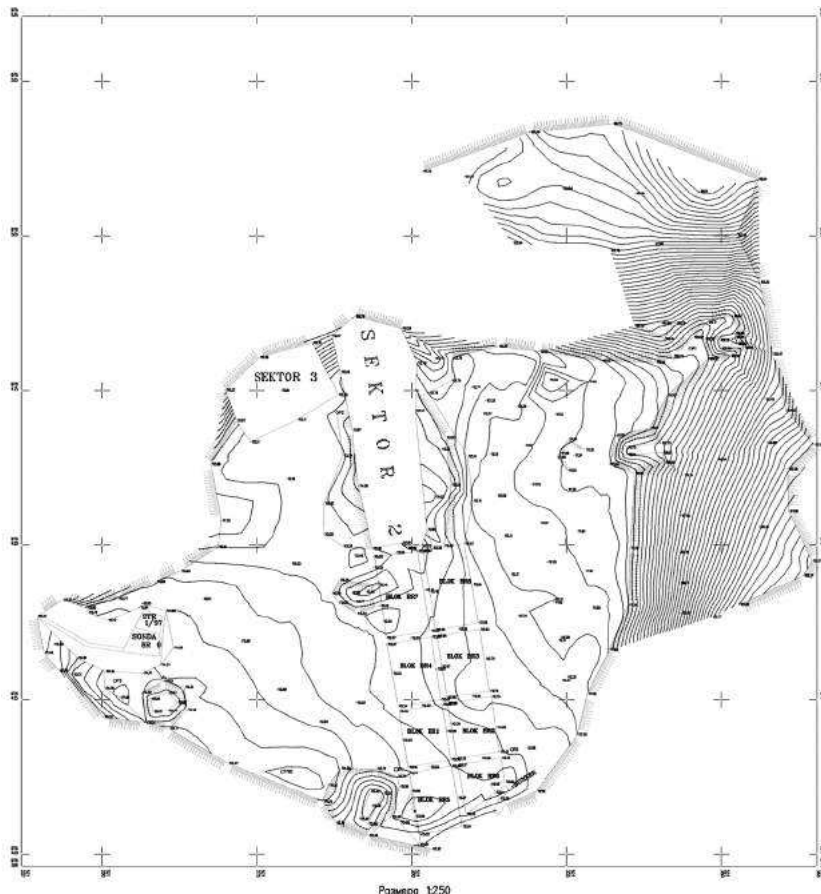
Карта – Положај локалитета

Map – Site location

Ископавања на овом локалитету нису обављана од 2002. године, па је након четири године било потребно дужи време за његово сређивање.

Највећа пажња посвећена је сектору 1, димензија 45,60 x 15,20 m, који чини најважнији део за будућа истраживања (сл. 1). На површини од приближно 700 m² уклоњени су растиње и заштитни слој, и ублажен је прилично нераван терен настао услед рада по блоковима приликом ранијих ископавања, чиме је добијен јединствен простор у овом сектору. Најпре су скинута два преостала профила, у блоку 8 и између блокова 7 и 8, укупне дужине 14,5 и ширине 1 m, преостала из кампање 2002. године. Покретан археолошки материјал из ових профила углавном прати стратиграфску слику која је на сектору 1 констатована у ранијим ископавањима. У горњим слојевима откривена је раноримска керамика, која потврђује тезу да је у насељу на Жидовару настављен живот и након римског освајања, али у мањем обиму (Јовановић 1997: 69–79). У нижим слојевима најбројније су дачка и, нешто мање, познокелтска керамика.

На сектору 1 приведено је крају рашчишћавање најстаријег латенског хоризонта у јужним деловима, и то у блоковима 5–6 и 1–2. Овај културни слој укопан је делом у познохалштатски слој. У њему нема јасно издвојених објеката за становање, већ се уочавају делови црвено запечене земље са већом концентрацијом гари и пепела и, у нешто мањој мери, компактан кућни леп, који су највероватније настали као последица девастирања градњом објеката у наредној, млађој фази латена. То потврђују остаци правилно распоређених отвора за дрвене стубове. Откривени су испод стазе формиране од облутака, која се простирала између објеката из млађе фазе у блоковима 5 и 6 (сл. 2). Осим испод стазе, у овим блоковима нађе-



Размера 1:250

Слика 1 – Ситуациони план локалитета Жидовар

Figure 1 – Židovar, situation plan



Слика 2 – Отвори за стубове у блоковима 5 и 6

Figure 2 – Post holes in blocks 5 & 6

но је више сличних отвора за стубове, а видљиви су и остаци веће пећи са делимично очуваном калотом.

Из најстаријег латенског слоја у блоковима 5 и 6 потиче келтска керамика и, нешто мање, фрагменти халшатске керамике. Међу посудама fine фактуре издваја се већи број уломака здела S профилације, сиве боје, рађених на витлу, при чему се понекад уочава графитиран орнамент, а у блоку 1 налазило се и неколико фрагмената бело бојене керамике. Грубља керамика углавном је заступљена ситуластим лонцима украшеним метличастим орнаментом. У овом слоју нађено је и неколико предмета од гвожђа, као и делови наруквице од бронзе.

У наредном слоју, осим спорадичних фрагмената латенских посуда, преовлађује керамика из позног халштата. Посуде финије фактуре заступљене су већим бројем здела различите профилације, а међу керамиком грубље фактуре издвајају се делови мањих лонаца са језичастим дршкама између којих је низ косих уреза насталих утискивањем нокта. Керамика из овог слоја блиска је керамици из најмлађег слоја босутске групе, док су фрагменти појединих

посуда готово идентични керамици из Румуније, односно из Фериђиле (Ferigile) групе (Vulpe 1967; Medović 1978; Тасић 1983; Јевтић 1997: 37–51). У овом слоју, у блоку 5, откривени су остаци надземне куће, са мањим деловима обрушених зидова. У њеној близини констатована је подница пећи не-



Слика 3 – Привезак у облику људске главе, *in situ*

Figure 3 – Pendant in the shape of a decapitated human head, *in situ*

правилне кружне основе, крај које је била мања концентрација камена. Осим керамичких уломака, ту се налазило и неколико комада гвоздене згуре. Нађени су и подница и део зида веће халштатске куће, која се протезала од југоисточног дела блока 6 ка блоку 2, где залази у источни профил.

Унутар блока 1, у коме је 2001. године откривена остава сребрног накита, а који

није истраживан током 2002. године будући да је био девастиран укупима дивљих копача, иза којих је остало неколико већих јама, као и растурени халштатски стамбени објекат, нађени су делови сребрног накита и перле од ћилибара и стаклене пасте. Били

Слика 4 – Део оставе накита од сребра, *in situ*

Figure 4 – Part of a silver jewelry hoard, *in situ*



су удаљени приближно пола метра од места на коме је откривена остава. Накит, односно део оставе сачињавају:

- привезак у облику декапитиране људске главе (сл. 3; Т. I/3; Jevtić 2007: 43; Сладић 2006: 30–62, сл. 29);
- перла у облику инсекта тврдокрилца (Т. I/4; Jevtić 2007: 43);
- два прстена (тзв. Satelrings) истог типа, али различитих димензија (сл. 4; Т. I/1–2), израђена од петоструке сребрне жице (*ibid.*: 43–44; *idem* 2006: 82–166, сл. 49);
- композитни привезак у облику амфорете, нађен између прстења (Т. I/5; *idem* 2007: 43);
- сребрна алка већег пречника (Т. I/6), и
- мања округла перла од сребра (Т. I/7).

Осим сребрног накита, нађено је пет ћилибарских перли, од којих су четири цилиндричне, а једна је мања и округла (Т. I/9–13), затим перла од светлозеленог стакла у облику диње (Т. I/8), за сада једина такве врсте, и фрагментована перла од стаклене пасте, орнаментисана „окцем“ (*ibid.*: 44).

У овом блоку констатован је и већи стамбени објекат који се простире уз западни профил, где је, осим веће количине гвоздене згуре, нађено и обиље познохалштатске керамике, међу којом треба издвојити једноухи пехар са дужим цилиндричним вратом, украшен канелурама на спуштеном трбуху. У оквиру објекта откривена је и необична структура од запечене земље, у облику положеног латиничног слова L, која изгледа као део мобилијара (сл. 5).

У нешто мањем обиму извршена су и ископавања у блоковима 7 и 8. У блоку 7 уочени су остаци старих ископа професора Б. Гавеле. У североисточном делу блока налазила се већа, али лоше очувана и на више места деструисана подница објекта који се даље простире дуж источног дела блока 8. Ту је откривено више комада гвоздене згуре, као и украшених биконичних керамичких пршљенака, а керамичке посуде припадају позном халштату. Посебно се издваја једнопетљаста гвоздена фибула типа Марвинци–Гогошу (Marvinci–Gogošu; Vulpe 1967; Васић 1997: 91–100). Осим неколико подница пећи постављених слободно у простору, као и остатака поднице објекта који залази у североисточни профил, у блоку 8 уочена је и већа отпадна јама са знатном количином животињских костију (мандибула и максила коња) и обиљем керамике (сл. 6). Ова јама и објекти у блоковима 7 и 8, услед недостатка времена, нису потпуно истражени, већ су заштићени и остављени за наредна ископавања.

Осим ископавања на сектору 1, очишћен је и комплетан сектор 3, димензија 8,20 x 15,30 m (сл. 1). На овом сектору није се радило од 2002. године, па је уклоњена бујна вегетација и сређивани су профили који су затечени у веома лошем стању. Приликом скидања старог заштитног слоја са основа ископа, у северозападном углу куће 6, откривене 2001. године, нађен је ватински пехар коме недостаје једна дршка. Том приликом пронађена је и фрагментована гвоздена копча типа Ламинци (Сладић 1997: 53–68), а уз источни профил фрагментовани кремен и недовршена камена алатка.

Радило се и на рашчишћавању сектора 2, димензија 30 x 6 m, са кога је уклоњено растиње и скинут је слој набацане земље, дебљине веће од 1 m. Земљаним шкарпама заштићени су профили од

Слика 5 – Остаци познохалштатске куће

Figure 5 – Remains of a late Hallstatt house



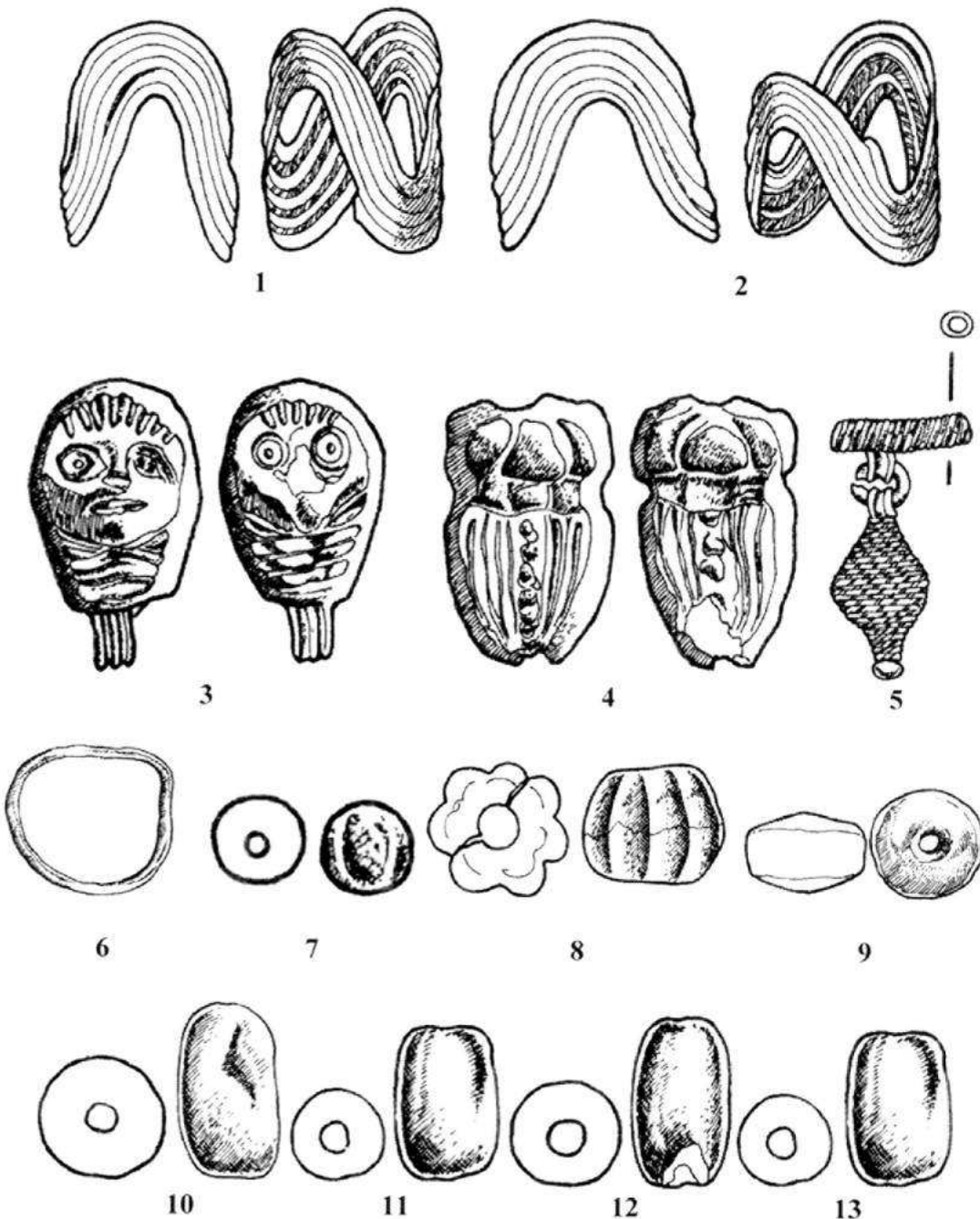


даљег обрушавања, па је овај сектор припремљен за спајање са сектором 1, од којег га дели профил ширине 1 м, чиме би се добио подужни пресек читавог платоа на Жидовару.

У току истраживања извршена су и мања рекогносцирања околине локалитета. Рекогносцирани су подграђе Жидовара – Тоболица, потеси Кокона и Белилов брег, који се налазе западно, односно североисточно од Жидовара. Осим атипичних делова већих праисторијских лонаца, нађено је и неколико уломака црно глачаних шоља са мањим брадавичастим испупчењима на трбуху, од којих полазе шире канелуре raspоређене у облику гирланди, као и део веће зделе са увученим и стањеним ободом, који је украшен хоризонталним низом ситног тремолираног лажног шнура, који су карактеристични за Басараби керамику (Јевтић 1983). Са потеса Белилов брег прикупљена је керамика са одликама позног халштата, слична Фериђиле групи.

Слика 6 – Јама у блоку 8

Figure 6 – Pit in block 8



Т. I – Делови ожаве откривени 2006. године

Pl. I – Parts of the hoard discovered in campaign 2006.

REPORT ON THE ARCHEOLOGICAL EXCAVATIONS OF ŽIDOVAR

Miloš Jevtić, Faculty of Philosophy, Belgrade
Mirko Peković, Military Museum, Belgrade

After four years of pause, in July and August, and again in September and October 2006, in two short campaigns, systematic archaeological excavations were continued on the site of Židovar, near the village of Orešac. The aim of this new cycle of excavations was to excavate the remains of the settlement dated to late Iron Age as well as a settlement belonging to early Iron Age that lies beneath (Židovar IV) in Sector 1. In Sector 2 work on the clearing and the preparation for further excavations were planned, whilst Sector 3 was supposed to be cleaned and protected. Aside from these field operations, further work on the completion of field documentation and processing of movable archaeological finds from the late Iron Age layers was planned.

Aside Sector 1, planned for further excavations, Sector 2 was fully cleared and prepared for further excavations. Due to the collapse of a profile and the removal of a protective layer on certain parts of Sector 3, an earthen embankment was erected to prevent further collapse and a new protective foil and a layer of soil was placed over the trenches.

After the removal of the remaining profiles in Sector 1, work on the excavation of the earliest La Tene horizon was brought to a finish. Dis-

covered object of the La Tene culture were partially buried into the late Hallstatt culture layer. Inside block 1 in this sector in a part of the site not excavated since 2001 and already considerably devastated by illegal diggers, a few pieces of jewelry that can be attributed to the Židovar jewelry hoard were recovered.

Aside from this, two larger late Hallstatt culture dwelling objects were discovered, accompanied by a refuse pit. All of the objects discovered were left *in situ*, due to the lack of funding and time, and will be excavated in the campaigns to come.

Aside from the excavation on the site of Židovar itself, a smaller archaeological survey of the surrounding was undertaken. By the end of the campaign a detailed processing of the movable archaeological finds from previous campaigns was completed.

A significant result of this campaign is the discovery of a longer hiatus between the settlement established in the 6th-5th century BC and the late La Tene settlement of the 1st century BC. Our excavations left us unable to distinguish elements that could indicate a connection at the end of the Hallstatt and the beginning of La Tene period.

Further research is planned for 2007.

Библиографија

- Vasić, P. 1997. Старије гвоздено доба на подручје источне Србије. у: *Археологија источне Србије*. Београд: 91–100.
- Vulpe, A. 1967. *Necropola hallstattiana Ferigile*. București.
- Jevtić, M. 1983. *Keramika starijeg gvozdenog doba na centralnobalkanskom području*. Београд.
- Јевтић, М. 1997. Жидовар у старије гвоздено доба. у: *Жидовар – насеље бронзаног и гвозденог доба*. Београд–Вршац: 37–51.
- Јевтић, М. 2006. Карактер налаза и хронологија. у: *Жидоварско благо – остава сребрног накита из насеља Скордиска*. Вршац–Београд: 82–166.
- Jevtić, M. 2007. *Art of the Scordisci and Židovar treasure*. Београд–Вршац.
- Јовановић, А. 1997. Жидовар у римском периоду. у: *Жидовар – насеље бронзаног и гвозденог доба*. Београд–Вршац: 69–79.
- Medović, P. 1978. *Naselja starijeg gvozdenog doba u jugoslovenskom Podunavlju*. Београд.
- Сладић, М. 1997. Жидовар у млађе гвоздено доба. у: *Жидовар – насеље бронзаног и гвозденог доба*. Београд–Вршац: 53–68.
- Сладић, М. 2006. Садржај оставе. у: *Жидоварско благо – остава сребрног накита из насеља Скордиска*. Вршац–Београд: 30–62.
- Тасић, Н. 1983. *Југословенско Подунавље од индоевропске сеобе до продора Скита*. Нови Сад–Београд.